

המאמץ ליצוי

כאשר הודיע ראש ממשלת סוריה, ד"ר אל-עזמה, ב־23 ביוני על תכנית ממשלתו המחודשת — נסתים שלב נוסף בתולדות סוריה שלאחר פירוק קע"מ.

ד"ר אל-עזמה הבהיר כי סוריה לא תכריע בשאלת האיחוד עם מצרים, וצורתו, אלא לאחר שתתרחרר יציבות במדינה, יקומו מחדש כל הדפוסים של חיים דמוקרטיים ותחולנה העמולת-ההשמצה וההתערבות מבחוץ. כך תיוצר אוריה בין-ערבית נוחה, שתאפשר "מפגש אחים" — בו ידונו באופן שהזכויות על אפשרויות שיי תוף-פעולה או איחוד כלשהו. בתכניות אלו מושיטה סוריה את ידה לקהיר ולבגדאד כאחד.

עמדה אנטי-נאצרית תקיפה זו נתגבשה בחודש האחרון. המדינאים "המסורתיים", חברי בית-הנבחרים שפוזר, ראו בסוף מאי את השעה ככשרה לדרוש את כינוס-מחדש של הפרלמנט. הם ביססו הערכתם זו על העובדה כי הצבא חלש מלהוות גורם מכריע במדינה: כיוון שידעו כי קבוצות הקצינים היריבות — החסרות כל אחת כוח-הכרעה — מנסרות קבוצה את רעותה. אולם הנשיא וראש-הממשלה, אשר שאפו לשמור על היציבות במדינה (ועל שלטונם), חששו פן תתלכדנה הקבוצות היריבות בצבא נגד המדינאים השנואים עליהן — ותתערבנה פעם נוספת בגלוי בחיי המדינה. לכן סירבו להיענות לדרישת חברי ביה"ג. גורם נוסף היחה השקפת הממשלה כי כינוס-מחדש של ביה"ג סותר את הגולל על אפשרות ההסדר עם מצרים; ואילו הסדר כזה היה משאת-נפשו של הצבא, אשר בידעו את חולשת מעמדו האס-טרטגי — ראה במצרים משענת-הצלה.

בנאומו ב־6 ביוני הבהיר אל-עזמה למדינאים את עמדתו וסיי-בותיה — וזנה בגלוי ובמישרין אל מצרים להביא לידי הסדר, בהציעו איחוד פדרטיבי בין שתי המדינות.

תגובת המצרים באה כעבור ימים מספר, בצורת מאמר בעתון "אל-אחראם", בו הסכימה קהיר לאיחוד — כמתכונת קע"מ ב־1958. זאת — בתנאי שהממשלה הסורית אשר תנהל את המו"מ תיצג את הרצון העממי החופשי; וכן שתנוהל חקירה בהאשמות שנאשמה קהיר בעת הפירוד.

תשובה זו, שבאה להכריח את הסורים, "להוכיח נקיון כפיהם" כלפי מצרים, הביאה למעשה לגיבוש מחנה האנטי-נאצריים בסוריה. המדינאים, מכל הזרמים, יצאו נגד התנאים, בהבליטם את המגוון שבחוסר-ההדדיות שבהם; ואלה מביניהם שהיו שרים בממשלת קע"מ מסרו בהרחבה על נסיבותיהם מצורת-הממשלה המוצעת. הממשלה, מצדה, נוכחה שאין רואים בה בת-שיחה ראויה, ואילו

הצבא החל לחשוש שוב כי מצרים מתכונת לפגוע בזהותו הנפרדת. לעומת זאת, התברר שקבוצות-מיעוט, שהנן פרומצריות ללא-תנאי, או נוסות למו"מ עם מצרים (דוגמת הפלג הקיצוני של ה"בעת"), ראו בהצעות המצריות בסיס למו"מ.

הסתבר שמחנה המתנגדים למצרים גבר על התומכים באיחוד, ואף הוכיח כוחו — הן בשליטתו בעתונות, והן בהפגנות-כוח (כגון, שריפת עתונות מצרית). מחנה זה המשיך גם בלחצו על הממשלה לכונן משטר דמוקרטי אמתי, אשר יוכל להכריע בכל השאלות השנויות במחלוקת, לרבות האיחוד. מצב זה חיוק את עמדת ראש-הממשלה כלפי מצרים, כיון שנמצא נתמך לא רק על-ידי רוב האזרחים הסוריים, כי אם גם על-ידי רוב רזבו של הצבא — כמובן כל זמן שלא נסוג ממדיניותו החברתית והכלכלית המתקדמת. התפתחות זו העלתה מיד את חמת קהיר נגד "מחנה הריאקציה", והממשלה התומכת בו.

עמדתו המחזקת של אל-עזמה איפשרה לו להבהיר למצרים כי לא יהסס להתגונן בכל כוחו נגד מגמותיהם ומעשיהם — וזאת על-ידי:

- העמדתם לדין של הקצינים הפרומצריים מורדי חלב;
- הוצאתו של נציג הפלג הקיצוני של ה"בעת" מן הממשלה (בין שאר המיניסטרים שהוצאו) — ומינוי פקידים-מומחים לחיקים הפנויים בה;
- הכרזות כי לאיחוד בכל צורה שהיא, קודמת יציבות והתארג-גנות בפנים סוריה.
- על-ידי הצהרותיו ניסה אל-עזמה להשיג את תמיכתם של המדי-נאים האנטי-נאצריים, מבלי לסכן עם זאת את תמיכת הצבא, החיונית לו להמשך שלטונו. כך השיג ארכה נוספת לממשלת-המעבר שלו. ממשלה זו מרגישה כי עברה תקופת משברים, ויצאה מחוזקת ובעלת כושר-עמידה רב יותר בפני התעמולה המצרית מבעבר.
- אולם חולשתה הבסיסית של הממשלה הנה בכך שאין היא נשענת על כוח בעל כושר-הכרעה מדיני, ולכן אינה יכולה להגשים הלכה-למעשה את מדיניותה המתקדמת למול התנגדותם של יסודות חבר-רתיים שמרניים (שכן, זקיקה היא לתמיכתם של אותם חוגים בעמידתה נגד עבד-אנאצרא). מגמת שיפור היציבות תלויה, איפוא, בשני גורמים עיקריים:

- הימנעות היחין מללחוץ על הממשלה בשטה החברתי והכלכלי, כדי לא לעורר נגדה את הצבא (שלא ינתר על מדיניות מתקדמת בשטחים אלה) ולהחליש בכך כושר-עמידתה כלפי מצרים;
- הימנעות מצרים מלבצע פעולות חתרניות בקנה-מידה גדול, אשר על אף חוסר-הסיכוי שבהן, עלולות להחזיר את סוריה למצב בו נמצאה בתחילת אפריל — תוהו-והוא, וסכנה ממשית של מלי-חמת-אזרחים.
- אשר למחנה הימין, הרי ראשי המדינאים הסוריים מפעילים עליו לחץ בכיוון הנ"ל; אולם נסיון העבר מראה כי אין התוצאה ברורה מראש.

אשר למצרים, יתכן ותנסה מסיבות שונות — פנימיות וחיצו-ניות — להביא להתערעורת סוריה. אולם יש להניח שבמקרה כזה ייצצר מצב חדש — אותו תנצלנה גם מדינות ערביות אחרות, וקודם-כל עיראק.